

OSVRT NA AGROEKONOMSKE RADOVE
DR. SC. JURE PETRIČEVIĆA¹

REVIEW OF AGROECONOMICAL PAPERS
DR. SC. JURE PETRIČEVIĆ

D. Kovačić, T. Žimbrek

Agroekonomski put Jure Petričevića započinje 1933. godine kada se upisao na poljoprivredni odsjek Poljoprivredno-šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirao je 11. listopada 1937. godine. Prvo namještenje Jure Petričevića bilo je praktikant u Ratarnici u Požegi. Potom prelazi u Zavod za proučavanje seljačkog i narodnog gospodarstva "Gospodarska sloga" u Zagrebu gdje se zadržava do odlaska na poslijediplomske studije u Švicarsku na poslijediplomski studij iz područja agroekonomike. Godine 1942. doktorirao je na Saveznoj visokoj školi u Zürichu s tezom "Oblici seljačkih gospodarstava u Hrvatskoj". Iste godine objavljuje disertaciju pod naslovom "Untersuchung über die Betriebsformen der Bauernbetriebe der Kroatiens unter besonderer Berücksichtigung des in der Landwirtschaft angelegten Kapitals" (Istraživanje o oblicima gospodarenja seljačkih gospodarstava Hrvatske s posebnim osvrtom na kapital uložen u poljoprivredu).

Iste se godine vraća u Hrvatsku i zapošljava u Ministarstvu seljačkog gospodarstva i prehrane glavnog ravnateljstva za seljačko gospodarstvo u Zagrebu. Poslije rata emigrira prvo u Austriju, a potom u Švicarsku. Godine 1946. zapošljava se u Švicarskom seljačkom savezu u kojem radi kao znanstveni suradnik sve do svog umirovljenja koncem listopada 1977. godine. Još tri godine po umirovljenju do konca listopada 1980. godine intenzivno radi za Švicarski seljački savez. Honorarno radi kao znanstveni savjetnik švicarskih seljačkih organizacija. Profesionalnu djelatnost nije prekinuo do zadnjih dana života, radeći gotovo svakodnevno u uredu, koji mu je zbog ugleda i profesionalnih zasluga prepustio Švicarski seljački savez.

¹ Prošireni primjerak izlaganja na skupu *Dr. Jure Petričević – znanstvenik i publicist* na Odjelu za kulturne veze s Hrvatima izvan domovine Matice Hrvatske održanog 2. ožujka 1998. godine

Jure Petričević objavio je u zemlji i inozemstvu brojne znanstvene i stručne radove iz područja agroekonomike. U ovom osvrtu obuhvaćeno je deset radova od kojih su osam autorskih i dva koautorska. To su sljedeći radovi napisani što na hrvatskom što na njemačkom jeziku: “Unutarnji promet žitarica i mlinskih proizvoda u banovini Hrvatskoj”; “Untersuchung über die Betriebsformen der Bauernbetriebe der Kroatiens unter besonderer Berücksichtigung des in der Landwirtschaft angelegten Kapitals”; “Agrarna politika”; “Gospodarska osnova za Jelas-polje”; “Die Anwendung des Betriebsvoranschlages und der Linearen Programmierung bei der Planung eines Landwirtschaftsbetriebes”; “Voraussichtliche Entwicklungstendenzen des Verbrauches von Nahrungsmitteln in der Schweiz bis 1975 (Projectionen für 1970 und 1975); “Das Nebeneinkommen und bäurlichen Betrieben”; “Neuere Methoden der Produktionskostenberechnung in der Landwirtschaft”; Arbeits“produktivität in einigen schweizerische Bauernbetrieben”; “Landwirtschaftliche Marktpolitik in Grossbritannien”.

U studiji “Unutarnji promet žitarica i mlinskih proizvoda u banovini Hrvatskoj” autor analizira distribuciju žita i mlinskih proizvoda, krumpira, sijena, krmnog bilja i slame, te izvoz, potrošnju i preradu žita. Analiza obuhvaća četiri glavna poljoprivredna rajona (Ratarski rajon – Slavonija, Stočarski rajon – Hrvatska do Kupe, Pasivni rajon – Gorski kotar, Lika, Kordun i Dalmacija i rajon područja Zagreba), za razdoblje od 1935. do 1938. godine. Autor je ustanovio da su južni i zapadni krajevi banovine nedostatni žitom, te da se taj manjak nadoknađuje iz sjevernih i istočnih područja banovine. Ukupno promatrano, proizvodnja žita u banovini bila je dostatna za potrošnju domicilnog stanovništva.

U ovom radu Petričević posebice ističe važnost žita za prehranu pučanstva nerazvijene zemlje i za razliku tada aktualne državne vlasti pretpostavlja je izvoznom značenju. Poznato je da se tadašnji veliki izvoz poljoprivrednih proizvoda održavao zbog niske kupovne moći i istovremeno nedovoljne prehrane pa i gladi domaćeg puka.

U radu: “Untersuchung über die Betriebsformen der Bauernbetriebe der Kroatiens unter besonderer Berücksichtigung des in der Landwirtschaft angelegten Kapitals”; autor istražuje oblike gospodarenja po pojedinim poljoprivrednim područjima banovine Hrvatske. Rezultati istraživanja temelje se na autorovom istraživanju, promatranju i ispitivanju (intervjui) 60 seljačkih obiteljskih gospodarstava, koje je provedeno 1940. godine u različitim područjima Hrvatske. Od mnoštva rezultata koji su proizašli iz tog rada, za ovu prigodu izdvojili smo po našem sudu tri najbitnija:

- hrvatska gospodarstva značajno zaostaju u kapitalu u usporedbi s istovrsnim gospodarstvima u drugim zemljama;
- postoje velike razlike u visini aktivnog kapitala između gospodarstava u različitim zonama poljoprivredne proizvodnje (Slavonija, Hrvatska, Lika i Gorski kotar, središnja i južna Bosna, sjeverna Bosna i Dalmacija, te Hercegovina), što je za posljedicu imalo još veću razliku u ukupnim prihodima tih gospodarstava;
- veličina posjeda morala bi biti najmanje pet hektara kako bi gospodarstvo moglo prehraniti i zaposliti čitavu obitelj.

Prema popisu iz 1931. godine međutim, gospodarstva s preko pet hektara bila su u manjini i tek jedna petina u Primorskoj banovini, odnosno nešto preko jedne četvrtine u Savskoj banovini, dok je velika većina gospodarstava bila ispod te površine, nikad sigurna hoće li iz žetve namaknuti dovoljno hrane do buduće žetve “ili će u hrani oskudijevati”.²

Rad “*Agrarna politika*” predstavlja prikaz problema agrarne politike u Nezavisnoj državi Hrvatskoj. Autor ističe ulogu države za održavanje i unapređenje poljoprivredne proizvodnje, pri čemu se agrarnopolitičke mjere moraju poduzimati ne samo u proizvodnji već i u distribuciji i potrošnji. Istaknuta je i važnost cijena poljoprivrednih proizvoda i pogubni utjecaj dispariteta tih cijena prema cijenama industrijskih proizvoda. Autor se zalaže za politiku pravednih cijena poljoprivrednih proizvoda. Poglavitito je naglašen problem viška seoske radne snage. Kao moguće rješenje Petričević predlaže industrijalizaciju zemlje ali se oštro protivi koncentraciji industrije u manjem broju većih gradova i odlasku ljudi iz sela.

Nažalost u realsocijalističkom režimu koncept razvitka tzv. decentralizirane industrije nije prihvaćen, već suprotno učinio goleme štete kako za ruralni i poljoprivredni razvoj prebrzom i prevelikom deagrarizacijom, tako i izrazite probleme urbanizacije velikih središta čije su loše posljedice danas i te kako u nas nazočne.

Studija “*Gospodarska osnova za Jelas-polje*” je prvi interdisciplinarni rad te vrste na području agronomije. Jure Petričević je u ovoj studiji sudjelovao kao autor sa sedam poglavlja. Studija daje osnovne smjernice za promjenu seljačkog gospodarenja i predlaže više mjera poboljšanja poljoprivredne proizvodnje.

---

² O. Frangeš: “Podizanje privrede u banovini Hrvatskoj”, *Ekonomist*, br. 1, 1940., str. 12.

U studiji “*Die Anwendung des Betriebsvoranschlags und der Linearen Programmierung bei der Planung eines Landwirtschaftsbetriebes*” Jure Petričević je sudjelovao s poglavljem: “*Planung eines Rindermastbetriebes*”. U poglavlju prikazuje postupak planiranja preorijentacije mliječnih gospodarstava na tov goveda i planiranje izgradnje novih gospodarstava za tov goveda. U oblikovanju plana naglasak je na planiranju kapitalnih i poslovnih investicija, organizaciji ljudskog rada i upotrebi mehanizacije. Autor posebice ističe važnost rentabilnosti i dohotka gospodarstava u tovu goveda kao uvjet egzistencije obitelji koje na njima žive.

U radu “*Voraussichtliche Entwicklungstendenzen des Verbrauches von Nahrungsmitteln in der Schweiz bis 1975* (Projektionen für 1970 und 1975) se predviđa dugoročni razvitak prodaje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Švicarskoj za godine 1970. i 1975. Prognoza prodaje temelji se na razvitku potrošnje stanovništva, a potrošnja je projicirana na temelju razvitka dohotka i očekivanog povećanja pučanstva, odnosno potrošnje po stanovniku i koeficijenta dohodovne elastičnosti potražnje. Autor ističe važnost predviđanja potrošnje budući da se poljoprivredna proizvodnja mora planirati i usmjeravati prema zahtjevima tržišta.

U radu “*Das Nebeneinkomen und bäurlichen Betrieben*”; analizirana je važnost dohotka iz nepoljoprivrednih djelatnosti za seljačka gospodarstva u Švicarskoj. Na temelju rezultata knjigovodstvenog praćenja, autor je ustanovio da je 94% obuhvaćenih gospodarstava godine 1953. imalo dohodak izvan poljoprivredne djelatnosti. Nadalje, autor je istaknuo da je taj dohodak vrlo važna dopuna poljoprivrednog dohotka i izvor egzistencije, posebice za manja (2-5 ha) i brdska gospodarstva, kao i izvor za investicije na gospodarstvu. Autor se zalaže da se i u buduće potiče razvitak nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području kako bi se zaposlio višak radne snage i spriječio odlazak stanovništva sa sela.

U radu “*Neuere Methoden der Produktions kostenberechnung in der Landwirtschaft*”; Petričević analizira razvitak metoda za računanje proizvodnih troškova u poljoprivrednoj proizvodnji obiteljskih gospodarstava. Autor ističe dva temeljna pristupa:

- računanje troškova na podacima prikupljenim jednostavnim knjigovodstvenim praćenjem na gospodarstvima;
- računanje troškova na temelju modela.

Autor ističe problem reprezentativnosti kod obje metode i navodi da se on može umanjiti istraživanjem i iskustvom, ali ne i posve riješiti. Računanje

proizvodnih troškova višestruko služi za oblikovanje i korekciju mjera agrarne politike, a napose za ustanovljavanje cijena.

Premda se ovi podaci odnose na Švicarsku, dvadesetak godina iza tih istraživanja Jure Petričevića, u Europskoj zajednici u zajedničkoj agrarnoj politici, nakon neuspjeha tzv. Mansholtovog plana i Direktiva iz 1972. godine oživjelo je shvaćanje o potrebi zadržavanja seoskog pučanstva, na vlastito u nerazvijenim područjima.³

U radu: “*Arbeitsproduktivität in einigen schweicirische Baurenbetrieben*”; analizira se produktivnost rada švicarskih poljoprivrednih gospodarstava. Autor ističe da je u razdoblju od 1939. do 1951. godine došlo do velikog povećanja proizvodnosti u biljnoj proizvodnji, a manjeg u stočarstvu. Proizvodnost je povećana ponajprije putem racionalizacije u proizvodnji, većim korištenjem mehanizacije i povećanjem prinosa. Autor ističe, da i dalje treba povećati proizvodnost i to prvenstveno putem povećanja učinka po jedinici površine budući da u Europi, pa tako i u Švicarskoj ima dovoljno radne snage, a manje raspoloživog i korisnog zemljišta.

U prikazu “*Landwirtschaftliche Marktpolitik in Grossbritannien*” analizirana je tržišna politika Velike Britanije u poljoprivredi. Od uvođenja Poljoprivrednog zakona godine 1947. dolazi do stabiliziranja cijena i tržišta, što stabilizira dohodak poljoprivrednika i dovodi do povećanja proizvodnje. Međutim, za proizvode koji nisu bili obuhvaćeni tržišnim zakonom, jaka uvozna konkurencija snizila je cijene i povećala problem prodaje proizvoda. Rješenja za stabilizaciju prodaje tražena su u povećanju carina i uređenju tržišta putem temeljnih tržišnih organizacija.

Pitanja agrarnog protekcionizma o kojima je Petričević tada pisao danas nisu izgubila na važnosti, već su izražena kako u Europskoj uniji (u kojoj je sada Velika Britanija) tako i hrvatskog posebice.

Već i letimičan pregled radova Jure Petričevića pokazuje da on spada u red najvećih hrvatskih agroekonomista. Ovaj osvrt, koliko je to dopustilo vrijeme i dostupni izvori iz literature, daje samo obrise njegovog znanstveno istraživačkog i stručnog djelovanja. Njegov krug interesa je bio veoma širok i proteže se kroz cijelo područje agroekonomike, od problema upravljanja obiteljskim gospodarstvima, preko analize tržišnih sila, do pitanja dohotka poljoprivrednika i mnoštva ostalih pitanja vezanih uz agrarnu politiku.

Za temeljitiju ocjenu njegovog djela i mjesta u hrvatskoj agronomiji, a napose agroekonomici, trebat će uložiti puno više vremena i pozornosti. Na

---

³ M. Tracy: Hrana i poljoprivreda u tržišnom gospodarstvu, int. prijevod, Institut za ekonomiku poljoprivrede Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 179.

sreću, većina radova je sačuvana, što daje podstreka za potpunije i iscrpnije stručno i znanstveno vrednovanje Jure Petričevića kao vrsnog agroekonomista.

Na koncu treba naglasiti da je hrvatska poljoprivreda, a napose agroekonomika mnogo izgubila prisilnim odlaskom Jure Petričevića u inozemstvo, u godinama kada je mogao najviše pružiti svojoj domovini.

Koliko je to bilo u suprotnosti s njegovim svjetonazorom najbolje govori ovaj citat iz njegovog djela *“Agrarna politika”* iz godine 1944.: *“Naša agrarna politika mora nastojati, da naši radnici nakon rata ne idu tražiti posla u inozemstvu i tamo služiti kao jeftina radna snaga. Naši se ljudi doduše brzo svuda snađu i dobro rade, ali mnogi se u stranom svitu izgube i propanu. Naša je domovina imala mnogo koristi od svojih izseljenika, ali je mnogo i izgubila. Nije potrebno, da se naš zdravi i za život sposobni živalj potuca po stranom svitu, kada kod nas ima toliko mogućnosti za život svih članova hrvatskog naroda!”*

Danas ta lucidna zapažanja ništa ne gube u svojoj aktualnosti. Nastojanja da se osmisle načini bržeg gospodarskog boljitka Hrvatske treba poticati ali i bolje vrednovanje svih onih koji tome mogu pomoći, pridonijet će “da zdravi i za život sposobni živalj” ostane u svojoj zemlji Hrvatskoj.

Adresa autora - Author's adress:

Primljeno: 15. 02. 1998.

Doc. dr. Damir Kovačević
Prof. dr. Tito Žimbek
Agronomski fakultet, Zagreb
Svetošimunska 25